

חדשי הרמזין השלם

צב

בפרק כירה (לעל מ, ז) אם היה רפוי הרי זה מותר, משום דסמל אין בנין בכלים בלא תקיעה, הילכך הואיל וכשאינו רפוי לא אב מלאכה הוא, כשהוא רפוי מותר לכתחילה. ותיק אף על נג דסבר אין בנין בכלים בלא תקיעה, כדקאמר ואם תקע חייב מימ גזר כל חורה אפי' כשהוא רפוי, לכתחלה, די'ל לאפלוני ואילו היה סובר רשב"ג שהמחזור חייב חטאת, די'ל לאפלוני בהא דאמר תיק אם תקע חייב. ועוד דלא היה שרי ברפוי לכתחלה, כדמקשינו בפרק המצניע (לעל עז, ז) מי איכא מדי דבבלי חייב חטאת וביד מותר לכתחלה. אלא שי"מ קסבר אין בנין בכלים. ולפמי"ש, הא דאמר' (לעל עז, ז) דמאן דעבי (תהא) [תהא] חייב י"ג חטאות, חד מינייהו משום בונה. וכן אמרו בירושלמי (פ"ו ה"ב). עוד יש לי בירור (שוב) וייתן מזה בספר המלחמות.

דף קג ע"א. לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה. פירוש ולי'צ לפניה, והו"ל מלאכה שאין צריכה לגופה ושפשו עליה, ובריייתא (ו'ר) שמעון היא. כן נראה לי. ועוד אמנו (לקמן ק"ח, ה) ד"ה כמי מסוכרייה) דעת בעל הערוך בס"ד.

ע"ב. הא דאמרינו שלא כתוב אלפיין עייניין עייניין אלפיין, פירש רש"י ד"ל מפני שדומין בקריאתן. ואחיי פירשו שהן דומין בכתיבתן, לפי שגוף האל"ף שהוא וק האמצעי צריך לכתוב כפוף [למעלה] כגון ה' א, ואם מרחק הירך שלמטה הימנה ולא יתברנה לה ייעשה ה"ק האמצעי ויתן כפוף מדנין כזה א, ידמה לעיין [הפוכה - ר"ן].

וצייין גמליין, נראה שפירושו ושלא יפירש (צדין) וציהו של צדיי מגופה, שא"כ ידמה לוי"ד וגימל כזה א. ואף על פי שהיא דומה יותר לנו"ן, משום גמליין צדיין אמר כן, שא יעשה ראשה של גימל כפופה כלפי מעלה, (עשה) [נעשה] צדיי כזו א. ושוב ראיתי במקצת נוסחאות, צדיין נונין נונין צדיין. והוא הנכון, כי הנון יותר עלול להחמס לצדיי והצדיי לנו"ן, צדיי לנו"ן א, ונו"ן לצדיי א כשהו ראשה כפוף למעלה, ובלבד שלא יהא מן המניהו ב.

[וכן] סיתין פיפין. פי שלא יפירש קו הטיית האוח מגופה ותדמה לפ"א כזה פ. ומכאן יש ללמוד שהיא כפוף כגון זה פ, ולא ככתיבת מקצת ספרים הצרפתים שכותב אותה פשוטה כזה פ.

ומדאמרינו זייניין נוניין, שפירושה נון פשוטה, פי שהנו"ן ראשה נס, ואינו כפוף כו"י כזה פ, אלא כגון הו"י לגמרי כזה פ, מרלא אמרינו וויין נוניין.

ודאמרינו לקמן (ק"ה) מ"ש פשוטה כרעיה דלית ול גימל. י"מ שכן דרך כתיבה אשרית המאשרת להיות ול של דלית נוטה לגבי ג' כגון וז ד [נכמ"י - ג"א], ולא ול עצמה [גמל"ז] גימל - לגבי הדיא' כזו ד [נכמ"י - ג"א], ולא ול מיחזור. אלא לא לגבי גימל ולא לגבי ה"א מכרעיה אלא ול ועומדת. ופי' פשוטה כרעיה, מפני שרגלה כלפי הגמל פ' ודאמרינו מאי טעמא מחדר אפיה דקו"ף מרייש [ל]

שניהם, דגרסי תתם, תני אחד הביא את התבן ואחד הביא את הטיט, המביא את הטיט חייב, ר"י שניהו חייבין, סבר ר"י מילר אבן בלא טיט בנין, הכל מודים שאם נתן את הטיט תחילה ואחר כך נתן את האבן שהוא חייב. ומיהו התם אמרי', הבנאי שיישב האבן ע"ג הדימוס חייב, למי נצרכא לרבנן. ואפשר דיישב היינו עפרא וצודדי, [ועולה] כפי פירושינו.

רב אמר משום בונה. קשיא לוו לרבוחא ד"ל, והא אמרינו במסכת ביצה (כ"ה) אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים. ויש לנו לתרץ, דכי אמרי אין בנין בכלים, ה"מ בבלי שנתפרק כגון מגורה של חוליות, אבל (הכא) עושה כלי או מתקן כלי מתחילתו אין לך בנין גדול מזה, ואין זה נקרא בנין בכלים שהרי אינו כלי, אבל עושה כלי מיקרי'.

ואפשר לפי דעתו זו, שכל כלי שצריך אומן בחזרתו, מיוחד עליה משום בונה, דהו"ל כעושה כלי מתחילתו שהרי משעה שנתפרק ואין ההדיוט יכול לחזוריו בטל מתורת כלי. והיינו דגרסינו בפרק כירה (לעל מו, ה) במגורה "של חוליות", [ואמרינו] להו אפי' לטללה, גזירה משום שאם תפול ותתפרק לגמרי ויחזרנה ונמצא עושה כלי בתחילה בשבת.

והיא דאמרי במסכת ביצה (א, ז) גבי תריסי תנויות מהו דתנא טעמא דבי"ה משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואפי' דבתים נמי, קמ"ל הותרו סופו משום תחילתו, דתנויות אין דבתים לא. לא למימרא דסברי ב"ה יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים, אלא הכי קאמר, מהו דתנא טעמייהו לאו משום שמחת יום טוב וכלל, אלא משום דסברי אין בנין בכלים, וגזירה לא סבירא להו למיגור הכא, קמ"ל דטעמייהו משום שמחת יום טוב, שאלמלא כן היו גוזרין עליהן כשיש להן ציר באמצע אטו מן הצד, ומו הצד אסור, דהו"ל מלאכת אומן וכעושה כלי לכתחלה דמי, ומשום שמחת יו"ט הוא דלא גזרי, הילכך בדבתים דליכא משום שמחת יו"ט גזרי [ואמרינו].

וי"א דכשיש להן ציר מן הצד אסור משום גזירה שאם יתקע, שהרי הדלת תסוב על צירה, אבל כשיש להן ציר באמצע אינו תוקע, שהרי יש לו לפתוח כל היום ואינה סובבת. לפיכך לא אסורוהו אלא משום גזירה דמן הצד. ואע"ג דגזירה לגזירה לא גזרינו, בכל כה"ג דשכיחא גזרינו גזירה [לגזירה] כדמוכח בפרק יו"ט (צ"ג י"ז, ה).

ויש לפרש (ה"ה) (מ"ג) - דהכין נמי בנין בכלים הוא, וסברי ב"ה איבא דעולא יש בנין בכלים. והא דאמרי' (ס"ג כ"ה) (ז) גבי מגורה, "וקפין מגורה", משום דלא מחזי להו וקפיה בלחוד כבנין [כיון] שלא נתפרקה כלל. והיינו נמי דאמר ר' יוחנן גבי מתני דתריסין (ס"ג, ה) "מוחלפת השיטה", דסבר לה כעולא. אבל אבן דקרייל אין בנין בכלים לא מפכינה לה.

ומשמע לי נמי, דכל היכי דתקע ביהדות [וסכינן], חייב משום בונה. והיינו דאמרי בפרק כל הכלים (לקמן קכ"ג, ז) גזירה שמא יתקע, כלומר ומיוחד משום בונה, ולא כמו שפי' רש"י ד"ל (ד"ס גזירה) משום מכה בפטיש. ואפשר דהא דאמר רשב"ג

פי' והוא הדין גם לנו"ן, וכשי"כ הוא. אלא דגם גימל' יש לחוש שלא יעשה גמל' ולא גימל' ע"כ ל"ה, דע"כ יהיה נראה נון וגמל'. אלא משום סיפא נון' לא גמל'. מאת המניהו. (ג) ולא כזה פ.

ד' ד' צב ירן דת טפ עש ספז בכל בכך דבר ותר) ומד כשו לה, הוא במי פשת מבני דף ו צופע מצפ צפי, ו רש

הנח 88

היה דומה צפ"ר וזמן בגמלה והיה דמיון שפיה ממוי מים
 באינו פ"ר, [והיה דומה מתפרש גם באינו פ"ר כיון דאלא לריי
 חבל הא דגמלה צה"ר ט"ב צפ"ר וכתפ"ב לעיל כיון דשמואל פרי"ש
 ס"ג.]

כתב המ"א סי' הק"י סק"י, דמור ליון שפוד מלוין לוחך השקרה
 שיתחמין אם יתחמין זו ביום, ובמ"ב שם חלק ענין דלא דמי
 לגמלה לוחך החדל דתסם אויבא קריני למעלותה חוד דגמלה לאו
 כלי הוי [לחוד תירולא דרמב"ן] ופוד כלי, ועוד דחדל אינו מלך,
 דלאו כלי אינו חלל מדרבנן] ופוד כלי, ועוד דחדל אינו מלך,
 ומשקל מלך, ואמנם אם השפיה נולך והתחום מלש דרובו הוי
 פ"ר, חבל גמלה דרמ"א לא איירי בזה חלל בשפוד שללוו זו ורובו
 אמנם רוחה חבל אינו אודם והוי כמחם שפיה ממנו מים דאינו
 פ"ר דיעשה לירוף וצ"ה י"ס להיורי, מוכי למש"ב הרמב"ן בשם צה"ג
 דלך מורח בגמלה של מחבת מפני שהוי חוקת אף לאחר שאין צב
 אדמימות, מוכה שאפשר שהי"ר פ"ר אף לאחר שצברה האדמימות
 ואין אנו יודעין גדרו של פ"ר צבלן, ולכן יש לאסור, עוד יש לעי
 אם שאר משקין מלרפין ואפשר דשאר משקין צבלן חדל ואין לירוף
 חלל צמים.

ט) כתב הר"מ פ"ע סי' דהמורך את המחבת או המחמת עד
 שפעשה חלה כ"ז חולת מצבל, ובפ"ב ה"א כי דהמחמת
 את הברז כדי לרפוי צמים כ"ז חולת מצבני, גראה דהכריה צבא
 משנה את שרש המחכה, דאם מורך או עושה גמלה ורזה בגמלה
 כגון שרזה לעשות מקשה ובשחוח גמלה הוא רך לקטו ולהשקיף
 זו לזרה או מלחכהו נקבעת לחולת מצבל, ואין כלן מצבני, ובש"ן
 לזינו לרבו רך לרפוי ומצבנו צבני לרפוי אז אין כלן צבול חלה
 מצבני, וברז דקניו הוא לזוגמה ובי"ה שאר מחבת אם שייך צבם
 לירוף, חבל הרבה מן המחבת נחבין ואינם נעשים גמלה.

ידעת הראש"ד שם ולטולם מחמת ברז, משום מצבל ולא משום
 מצבני.

י"ש לעי באינו מכיון לא לרפוי ולא לרפך אם יש זו משום מצבל
 ואחרי שקשה לעמוד על דעת הר"מ בזה ודעת הראש"ד
 דאף במחמת לרף יש זו משום מצבל, לעולם אסור לחמם את
 הברז משום מצבל, ונראה דכל שנעשה יד סוללת יש זו משום
 מצבל, אפי' דלענין חובץ לרף שיתצב כמב"ד מ"מ אוסורא אויבא
 כל דיעשה יד סוללת, ואפשר דאסור מ"מ פניו חיי שיעור, ואם
 כבר הוא מלוין ומשליכו לאור להוסיף יציבו לעולם יש זו משום
 צבול, דאפי' לדעת הפוסקים צב"ע סי' ש"ה לאחר שמתצבל
 כמב"ד אין זו משום צבול הכל אין לו שיעור דהתם חיי להיילק
 צבול כמב"ד, חבל הכה אין לו שיעור עד שנעשה גמלה או שיעור
 יש זו משום צבול, וכן לא שייך במחבת אין צבול אחר צבול,
 דהמחמת את הברז אין נפקותה בין אם נחמחם כבר בזמן מן
 אומנים אם לא, דלא דמי נפקותה דלא יש צבול אחר צבול, ואפי'
 גשאר זו ומ"מ ס"ל לפוסקים דגמלה יש צבול אחר צבול, מוד"ס,
 לפוסקים דגם צבל אין צבול אחר צבול הכל במחבת מוד"ס,
 דס"ל להני פוסקים דמים מצבלין ג"כ הלוקין ממים חיים חבל

כ החמור נלמד דהמלקין גר החשמל צבבת, יש זו משום מחמת
 את הברז שיש זו משום מצבל חלה דהוי פ"ר דלא ניחא ליי
 מ"מ אסור, ואפשר דהחיימוס לרף זו להצטרות הורס וחשבי ניחא
 ליי, ומיכו כל זה אם מקלה מן החמור נגיע ליי סוללת.

לענין מצבני לדעת הר"מ, מוכי אם אין נעשה גמלה אף
 משום מצבני לדעת הר"מ, מוכי אם אין נעשה גמלה אף
 שיעונו אור תזוין מן החמור זה אחר זה במחיות אין זה מצבני,
 חלה יש זו משום צבול שאין מוליקין באור מן האבנים וכו"ו.
עוד יש בזה משום חיקון מנה כיון שמתמרו על תוכונו לזרם
 את זרם החשמל במחיות, וקרוב דכך דוח צונח מ"מ,
 כעושה כלי, וכש"כ כלן שכל החיטין מחוברין לבית והי"ל כעושה
 במחבר ואין כלן משום אין צנין צבליס חלה דיוו במחבר דיש זו
 משום

כל זה פורשו בזה שם ובשבת מ"א ב', וקשה כיון דגמלה אפשר
 מוכה ר"י דצב ש"מ מוכה, אכתי למה לו קרע דאפי' במקום
 צבבת יקוץ, חלה כהא לא אפשר וצרי לריי דבר שאי"ת, ותי משום
 דצבבת הוי פ"ר אכתי אין מקום לחלק בין ר"י לר"ש.

לכך נראה דלא אמרו כן חלה באיסור של הבלת גוף הבלת, או
 שחלוי צינורא כמו הכניסה לרברק, חבל אוסור חסונו
 צמטשה כמו קנינת צבבת ולירוף אסור לריי אפי' צבל אפשי,
 והקלה מוכה להצטבל דכל שאין לו רזון צבבלה זו לא חשיבה
 הבלה, ומ"מ צפ"ר ס"ל לפתוי דחשיב כאינו כיון להבלה, חבל הכין
 פ' גיד הכשה צבונגה דתיחא שבידו הר"מ חולין ל"ב ב', כחצ
 דאפי' פ"ר מורח צבבלה צפ"ר, ולא אמרו דפ"ר אסור חלה באיסור
 חסונו צמטשה.

ז) יומא ל"ד ב' חבל הכה לירוף דרבנן, צבוי פי' לירוף
 דאורייתא חלה חבל באינו מצבנין לריי חוין חלה
 מדרבנן משום מלאת מחבת, והרמב"ן שצ"ה מ"ב א' מפרש לירוף
 דרבנן ממש דאין לירוף מלאכה מ"מ ויש לפרש דבי משני אבין
 דבר שאי"ת מוכה לא הוי מני פירך מוכה דאסר גרידה, דאפשר
 דגרידה אסור לריי מדרבנן והכל אין צבול צמקד"ס, ולכן פירך
 מוכה דלצטריך קרע לצבבת לריי ולא לרי"ש ש"מ דאצ"ו אסר דבר
 שאי"ת לריי אסור מ"מ, ומשני אין כ"כ והכל לירוף דרבנן ואין
 שצול צמקד"ס, מוכה קשה דאם עיקר לירוף דרבנן למה ליי לאצ"ו
 להצ"ר דבר שאין מצבנין כי מצבנין פני, י"ל דרובת לירוף הוא
 שצול דמדידה שריי אין לרף צמקד"ס לירוף, חבל אי אפשר לאוסרו
 בלא מצבנין משום דפ"ב יש כלן לירוף דא"ב אין לו תקנה להטיל
 עששיות וזו לרף מוקד.

שבת מ"א ב' ר"ש הוי דאמר דבר שאי"ת מוכה כ"י, פי' חיי דאין
 פ"ר דא"ב מוכה ר"ש, ואף אם נפרש לירוף מדרבנן מ"מ
 ואמנם לדעת בערוך דפ"ר חלה ניחא ליי הוי צבונגת ר"י ור"ש
 יש לפרש כלן צפ"ר, והרמב"ן דפי' הויא דיומא לירוף דרבנן
 מסתפק צבך דהכל אי הוי לירוף דאורייתא, דאפשר לירוף כלי
 חיי דאורייתא כיון דיש כלן כלי המחמיק לירוף חבל לירוף עששיות
 דרבנן, עוד פי' ד"ל דבזמן דמוס הברז מחמם את המים הוי
 לירוף דרבנן ובזמן שהמים מלננים הברז חונים נפטרין חיי דאורייתא
 ואין חילוק בין כלי לעששיות וא"ב סוגין לירוף דרבנן, דכרי איירי
 בלפספ"ר.

ח) שם מ"ב א' מצבנין גמלה מחבת צב"ה צבניל חלה חוקר כ"י,
 יש לעי למאי שפי' חיי דאין כלן פ"ר א"ב מאי איירא
 שלא חוקר בלא"ה מוכה דהא שמואל כ"י"ש סבר דדבר שאין מצבנין
 מוכה, ופ"ב ל"ל דדוקא צעששיות שאין רק חמות חבל לא גמלה אין
 הירוף פ"ר חבל גמלה חיי הירוף פ"ר, ושירי רק משום חיובק דרבי,
 ולפ"י ל"ל לירוף דרבנן דא"ב למה מוכה משום חיובק, וקשה
 לישב לדעת חיי לירוף דאורייתא, למה מוכה כלן משום חיובק
 דרבנן, ומלשון רש"י נראה דאויב צבול צבניו משום מלאכה
 כיצוי אפי' צבל לירוף, ואפשר לומר לפ"י דצמחמת משום מלאכה
 דהוי' אינו מצבנין ופ"ר ליכא חלה כיון דהוי גמלה ויולך את אויבא
 כיצוי מדרבנן וצבניל חלה חוקר שרי, חבל קשה לפ"י הא דאמר לך
 ק"י"ד א', דמתקין את הברז בגמלה של מחבת ובגמלה של פ"ן
 אסור, ומצואר דל מחבת דומיה דל פ"ן דלגמיות נוחין הימנה גמי
 שרי ותי אויבא אוסור כיצוי למה שרי.

ומדברי רמב"ן נראה דמשום כיצוי ליכא חלה משום לירוף, ופי'
 דחדל אינו מלך ואין זו צבול כלל, והכל ל"ל דאויבא
 פ"ר ומ"מ שרי לירוף דרבנן ושירי צבניל חלה חוקר.
יצירוף פ"ר"ה דהוא משום מכה צפני"ת, וכן דעת הראש"ד פ"ר"ב
 ה"א, ודעת הר"מ שז חוללת מכה כמו כיצוי לעשות
 פחמין, ודעת הר"מ שם לירוף דאורייתא היכא דמכוין לירוף,
 מוכה היכא דלא מכוין לירוף אינו חלה מדרבנן אפי' חיי ופ"ו
 שכתב הרמב"ן והמ"מ דדמי זה לקנימת קיסם דאם כיון לחוץ
 שני חיי חיקון ואם לא כיון חלה חלה, ולפ"י ג"כ מתפרש

סופרים אא"כ אינו עשוי לקיום כלל" דשרי גם מדרכנו, ובגד"ד הרי סוגרים ופוחחים את המעגל מאה פעמים בכל יום ואפילו הכי כתב החזו"א "דאפילו בכלים כה"ג חשיב בונה", ומ"ש החזו"א "ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו דהפסיקה היא מכאן ולהבא והצורה הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם" צ"ע, דמ"מ היכן מצינו ענין זה שהצורה הראשונה אינה בת פירוד, הרי סו"ט אין אנו רואים אלא תנועה או סיבוב של זרם חשמלי תוך חוטים התלוי כרצון האדם אשר כרצותו מורים וברצותו מפסיק, ועיין גם בפמ"ג סי' שי"ג במש"ז סק"ז שכתב "כלים שאי אפשר להשתמש כי אם ע"י פירוק והידוק לאו מכה בפטיש וגם לאו בונה הוא דעשוי מתחילה לכך ושרי", ומשמע דמותו אף ככה"ג שכל חלק לחוד אינו ראוי לכלום, וכן נראה מפשטות דברי השו"ע בסי' תקי"ט ס"ב דשרי אפי' אם אינם ראויים כלל כשהם מפוצלים. גם מזה שמותר להחזיר מוכין לתוך הכר מוכח דשרי אף שכל חלק בפני עצמו אינו כלי, (ועיין גם בתשרי חו"י סוף סי' ט"ז שנשאל, בשם חוקק על טבעת של פרקים שהם חיבורי ציגולים קטנים אם אסור לפרק ולהחזיר בשבת משום שכתב ומוחק, וכתב דכמו שאין לחשוש לבנין וסתירה אפי' אם הוא מהודק היטב בפרקים וחוליות ה"ה נמי דאין לחוש לכתב ומוחק, וכן כתבו הרבה מחבבים, ורק יש שכתבו דאין לדמות כתיבה לבונה, עכ"פ מבואר דאף ככה"ג שכל חלק לחוד אינו ראוי לכלום אפי"ה אין כזה משום בונה וסותר) וכמו שהזכרנו קודם שגם ביו"ט מפרקים מנורת נפט ע"י זה שמסירים את הבורג אשר בו הפתילה ומכניסים נפט וחוזרים ומרכיבים את הבורג והכובע וזוכיית אע"ג דכפני עצמם אינם ראויים לשום השתמשות, ולדעת המג"א בסי' שי"ג ס"ק י"ב כל הברגה בחוזק חשיב ממש כתקע עיי"ש, ואפי"ה לא חשיב כעושה כלי דאסור גם ביו"ט, וכמו"ש בגמ' ביצה ל"ב ע"ב ואין עושהו פחמין ביו"ט ואין חותכין את הפתילה, ומבואר שם דאסור משום תיקון מנא אף אם כוננתו כדי להשתמש בהם בו כיום, וע"כ שהרכבת המנורה לא חשיב כתיקון כיון שרגילין תמיד לפרק ולהחזיר, ועיין במשנ"ב סי' תקי"ט בשעה"צ אות י"ב. (אך צ"ע דהנה אהא דכתב החזו"א בסימן ג' דפתחת החשמל חשיב לעולם כתקע הוסיף לומר "והא דכתבו הטי"ו והמ"א סי' שי"ג דמותו לתקוע את כיסוי הכלי כיון שעומד לסגור ולפתוח, היינו דוקא בכיסוי שאין סתמת הכלי בנין אלא שימוש דכלי סתום לעולם אינו כלי, וכל ענין הכלי הוא להיות פתוח ולשמם בו, ולכסותו שלא בשעת שימוש, והלכך אין הכיסוי והכלי כחד אלא שני גשמים משותפים בשימוש, אבל הרכבה הדרושה לשימוש כמו קנה סיידין ומטה של טרסיים, ורם החשמל, אף תיקון לשעה חשיב בונה" עכ"ל, ומשמע שסובר שאפי' בעשוי לפרק ולהחזיר לא שרי

וגם הביא שם מעור גדול אחד שכתב "ונ"ל לכאורה דלא גרע מחופה דמתני דמג"א" לפרק ולהחזיר בשבת, וגם החת"ס כתב כחאו"ח סי' ע"ב שקרוב הדבר לומר שאין כפתחת השירע"ם אפילו איסור רבנן לכו"ע, עכ"פ יודע שרבו החולקים על הנו"כ שכתב דהוא איסור תורה, גם ראייתי בחזו"א סי' נ"ב אות ו' שהוא ג"כ סובר הכי (אך מ"ש שם "ומה שיש לדון הוא משום תיקון מנא כיון דכפתחתו ראוי לשמש בו בכל מקום חשיב תיקון מנא טפי מפריסת אהל במקום זה", לא הבינותי דמ"מ למה יגרע מפני זה שיכולים להשתמש בו בכל מקום אם לא שייך כזה החשש של שמא יתקע) ואיך שהוא נראה דאפילו להנו"כ שאני התם שהוא עושה ממש את כל האוהל מחדש, משא"כ בעשיית מעגל שהכל ערוך ומתוקן מה טעם לא נחשוב את הלחיצה ככפתור כדי לחבר החוטים וליתן ככך מעבר לזרם הבא ממזכר או מתחת כוח כנותן מעבר לרוח או מים ושמן וכדומה שאינו נקרא בונה, וזה שבחשמל רואים שע"י החיבור נשתנה כביכול טבע החוטים, מסתבר דעשיית גג או חיבור גשר אע"ג שהוא רק מחוסר קריבה, מ"מ הוא הרבה יותר קרוב למלאכת בונה מנתינת מעבר לזרם כדי שיוכל לזרום דרך החוטים שהוא יותר קרוב לזרימת גז או שמן, כיון דנתבאר שרק האלקטרונים החפשים זורמים הלוך ושוב ואילו החוט עצמו אינו משתנה כלום. ולפיכך נלענ"ד כדארזן דיש לראות את החוט אשר הזרם עובר דרכו כזרם של גז או רוח העובר דרך צינור סתום אשר יש בו נקבים קטנטנים שאין אדם יכול לראותם ויכולים כאמצע הצינור לפתוח או לחסום מעבר.

גם נראה דאע"ג שכתבו הרמב"ן והרשב"א בשבת ק"ב ע"ב ועוד הרבה ראשונים דלעשות כלי לכתחילה בשבת אין לך בנין גדול מזה, ואין זה קרוי בנין בכלים כיון שהוא עושה כלי מתחילתו, וכמו"ש שם בתוס' "ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין חיזוק ואומנות דבכלי לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין", מ"מ מצינו שאפילו במחובר ממש לקרקע אם אינו עשוי לקיום כלל ותחילת עשייתו היא על מנת לסותרו בשבת עצמה, וכ"ש כשהסתירה תבוא מאליה בלא שום מעשה, דככה"ג לא חשיב בונה כמבואר בסי' שי"ד סעי' י', ואף שלא נאמר שם על גוף הבנין מ"מ הרי הזכרנו דככה"ג שיש ציר שפיר מותר גם בגוף הבנין, ועיין באר"ח החדש בהגהות הגאון מוהר"ש"מ ד"ל בסי' ש"ח ס"ט שהביא "דכרגיל בכך בכל יום גם איסור רבנן ליכא" אפי' במחובר לקרקע עיי"ש. ועכ"פ לענין כלים עיי' שו"ע הרב סי' שי"ג סעי' כ"א שכתב לזה גבורה ואומנות אע"ג שהוא בנין גמור וחייב משום בונה, היינו דוקא "אם עשוי להתקיים הרבה ואם אינו עשוי להתקיים הרבה הרי זה בנין עראי ואסור מדברי

שפיר חשיב כעושה מעשה אומן כדי לתקוע, אבל אין זה דומה להכנסת זרם שהוא כחלק ממנו). ועיין גם במאמר מרדכי סי' שיי"ג אות י"א שמצד לומר דבכה"ג שיש הברגה ותקיעת יתר או דבר אחר לא מצלה ולא מוריד צריך להיות מותר גם מדרבנן, אך כתב שבמג"א רואים דגם הברגה חזקה חשיב כתקוע עיי"ש. וגם נלענ"ד דלא חשיב בונה אלא בבנין שיכול לעמוד ולהתקיים מאיליו, אבל אם אין הבנין מתקיים מאיליו אלא זקוק תמיד לדבר הבא מן החוץ מסתבר דאין זה קרוי בנין, והי"ג גם כאן כשפותח מעגל והחוטים מתחילים לזרום אשר החוץ"א קורא דבר זה בשם "תיקון צורה להגשם" הרי הם זקוקים תמיד לחומר דלק או כח אחר אשר יסובב גלגלים בחתנת הכח ורק הם נותנים תיקון צורה להגשם ואחזים את הבנין לכל יתמוטט, שהרי אם מקור האנרגיה נפסק הכל מתמוטט, וכיון שכן היכן מציען שאף גם זה יקרא בשם בונה, הלא לפי ראות עינינו הי"ז חשיב רק כנותן מעבר לזרם, וכמו"ש שהוא דומה כנותן מעבר לשמן לעלות לראש הפתילה, וכ"ש דקשה טפי במדליק פנס חשמלי שלכל היותר הוא דולק רק שעה אחת כלבד איך אפשר לחושבו כבונה, הרי גם הכותב כשכתב על דבר שאינו מתקיים פטור וכ"ש בונה. ואם נאמר שגם להחזו"א אם נעשה רק לשעה פורתא אינו קרוי בונה, מסתבר דה"ה נמי בחשמל שאם יכבה מאיליו לאחר זמן דאין זה חשיב בונה, וכ"ש בצעצוע של ילדים אשר מניעים אותם לשעה פורתא ע"י קפיץ, כיון שאם לא הי' יכול להצצר אין לך קלקול גדול מזה.

ה.

גם נראה שאין הכנסת זרם דומה לנותן מוכין בחתלה לתוך הכסת שאמרו בגמ' שבת מ"ח ע"א דאסור וי"א שאסור מה"ת, או כמכניס אויר תוך כדור בשבת אשר שמעתי שיש חוששין שגם זה דומה למוכין בחתלה (לענ"ד נראה דאע"ג שהאויר הוא אחר ולא זה שהיה תחלה בכדור מ"מ אין זה חשיב כנותן בחתלה אלא כחודר ומכניס ממש' אותו האויר שהיה בו מקודם). דשאני התם שמבטל את המוכין ורוצה להשאיר אותם שם, ולכן אסור כי ע"י המוכין נהפך הסדין להיות כר או כסת, וכמו"כ ע"י האויר נשתנה עור פשוט להקרא בשם כדור (אם דעתו שהאויר ישאר שם), אבל לא כשעשוי להוציא ולהכניס תדיר (צ"ע אם גם כזה שרגילים תדיר לפרוק ע"י הוצאת האויר ולחזור ולנפחו ע"י הכנסת אויר אם גם כזה שייך מ"ש החזו"א "ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו הפסיקה היא מכאן ולהבא והצורה הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם"), והי"ג גם כאן במעגל של חוטים אשר רגילים תדיר להפעיל זרם או להפסיק, ואדרכה כיון דחזינן בהחזרת מוכין לתוך הכסת דאף שנעשה שינוי גדול מאד כזה שסדין נהפך ממש לכר, ואפי"ה הואיל וכבר היו בו מוכין מקודם אמרינן דשפיר נשאר

אלא בכיסוי ולא להרכיב מחלקים שכל אחד בפני עצמו אינו ראוי לכלום, ולענ"ד צ"ע מכל הנ"ל. וגם לפי"ז אסור להשתמש בשבת במנועל שהוא מורכב משני חלקים אשר כל חלק לבד אינו ראוי לכלום, וכמו כן יהא אסור לעשות בשבת זזיקה לחולה שאב"ס מפני שחיבור המחט עם המזרק חשיב בונה, ואף לכסות מכסה של "מלחיה" וכדומה ולהבריג יש לאסור משום בונה הואיל והשימוש הוא רק ע"י שניהם יחד, וגם צ"ע מדין החזרת רצועה תוך מנעל עיין סי' שיי"ז ס"ב וסי' ש"ח סט"ו.

דגרי"ה שהמג"א לא מיירי כלל בכסוי, וגם סובר דהברגה הו"ל כתקע ואסור מה"ת ואפי"ה אינו אוסר אלא מפני שמהודקים בחוץ, משא"כ בנד"ד דחשיב כדרכו להיות תמיד רפוי. וגם הט"ז דמיירי בכיסוי של כלי ומתיר אפי' להבריג בחוץ, מ"מ בכה"ג שדרכו להיות תמיד רפוי ואין לחשוש כלל לשמא יתקע, וגם רגלין תמיד לפרק ולהחזיר, כבגון דא לא ידעתי אם יש מי שהוא אוסר, ואם מפני שהזרם חשיב לגמרי כדבר חדש שלא הי' קודם, והוא כמו ממות לחיים, הרי אין זה שייך כלל להנדון של הט"ז והמג"א, וכן לקנה של סידין ומטה של טרסיים אשר אף גם כהם נלענ"ד פשוט דלו ציורי שהם רפויים ומשתמשים בהם תדיר ע"י פירוק וחזרה דבכה"ג שאין לחשוש לשמא יתקע שפיר שרי גם לכתחילה אפי' מדרבנן לפרק ולהחזיר אותם וצ"ע).

דכיון שכן צ"ע מנלן דעשיית כלי ממש לא חשיב בנין גמור ואילו הכא חשיב ממש בונה גם בכלים. ואף שכתב דפתיחת החשמל שמכניס זרם בחוטין חשיב לעולם כתקע, וגם כתב שם בסי' נ' דלא שרי לתקוע אלא בכיסוי שאין סתימת הכלי בנין אלא שימוש אבל הרכבה הדרושה לשימוש אף תיקון לשעה חשיב בונה, מ"מ מנין שהכנסת זרם חשיב כתקע, כי נראה דדוקא תוקע ע"ז כע"ז מסמו או כע"ז עצמו עד שנתאחד רק זה חשיב בונה, אבל לא כשהאיחוד הוא רק כדי שיוכל לזרום והוא רפוי ועומד תדיר לפתוח ולסגור דשפיר חשיב כמפרק ומחזיר ולא כתקע, ודוקא אם מכניס פקק כטחון שנשאר שם תמיד שפיר חשיב בונה, אבל לא בחלק זה של הכפתור שהוא עשוי תדיר לפתוח ולסגור, ואינו אלא כדי ליתן מעבר או לחסום מעבר. ועיין גם בפסקי הרי"ד בסופ"ג דמס' שבת שכתב אהא דאם תקע חייב חטאת "פי' שהתקיעה מעשה אומן הוא", וכן כתב שם אהא דרב שמואל דמחייבי חטאת במטה של טרסיים "כגון שתקע הוא דאע"ג דאין בנין בכלים הני מילי כשאינו צריך מעשה אומן אבל אם הוא צריך מעשה אומן יש בנין בכלים". הרי מבואר דחייבא דתקע היינו דוקא בכה"ג דחשיב כמעשה אומן (הן אמנם שאם ע"י לחיצה ככפתור חשמלי יוכל כקל לתקוע חיש מהר יתד או דבר אחר

34. Boneh/Building

b) Packages and containers

The well known controversy on the matter of opening food containers on Shabbos and Yom Tov hinges largely on the issue of *Ain Binyan B'keilim*.

According to many Poskim (who follow the opinion of Tosafist), opening food containers can be included in the category of Boneh (*Binyan B'keilim*) at least as a Rabbinical restriction, because the container (or its cap) becomes a solid functional vessel or utensil, once opened. Previously, it functioned merely as a protective covering to the food similar to a skin or shell. Thus, the act of opening the container could be regarded as an act of Boneh.²⁰⁴

➤ Examples:

- 1) Opening a can, or bottles of soda (made with twist-off caps)²⁰⁵
- 2) Opening cans of tuna fish, canned fruits and vegetables etc.²⁰⁶
- 3) Opening a carton or container of milk, juice, drink, etc.²⁰⁷ (See also Koraya, F/d)
- 4) Opening a box of Matzah, cookies (glued shut)²⁰⁸ (see also Koraya, F/c)
- 5) Opening a bag of sugar²⁰⁹

However, in the view of the Rambam, creating a functional vessel in this manner is not classified as Boneh because the vessel is not formed by assembling or combining (as in the example of assembling a chair or toy). According to this view, opening cans and similar containers may be more correctly identified under the Melocho of Makeh B'Patish.²¹⁰ (As mentioned earlier (a-1), Makeh B'patish is involved here according to the opinion of Rashi as well; see also Makeh B'Patish, Chapter III; B and Koraya, F).

Note: The explanation of Boneh in this Sefer is generally based on the opinion of the Rambam, as mentioned earlier.

There are some Halachic authorities who follow a lenient ruling with regard to opening containers on Shabbos. They maintain that because these containers are disposable and are in fact usually discarded, they are not regarded

Section 3/ Chapter III(A)/c)

Halachically as functional vessels. Therefore, opening them is not a Melocho (Boneh or Makeh B'patish) because no item of significance evolves.²¹¹

However, due to the fact that many Poskim do not rule in accordance with this lenient view, and the fact that it is the subject of a serious Halachic controversy, one should adopt a stringent attitude and restrictive approach on this matter. (The practical Halachic rulings on opening containers are discussed in detail in the Melocho of Koraya F, and Makeh B'patish, Chapter III; B).

c) Assembling or repairing functional items

As a general rule, assembling any items is forbidden on Shabbos and Yom Tov, even if done on a temporary basis. In some cases, assembling the item is a Rabbinic prohibition, whereas in others the act may be a Melocho M'deoraisa.

c-1) Utensils, tools

Most utensils and functional objects are considered structures with respect to the Melocho of Boneh, particularly if they are made of many parts.²¹² Therefore, assembling, completing, or repairing such utensils is the Melocho of Boneh (M'deoraisa).²¹³ In many instances, the Melocho of Makeh B'Patish M'deoraisa may also be present (see Makeh B'Patish). The following are some examples:

- 1) Screwing a broom stick into a broom²¹⁴
 - 2) Replacing (securely) a loose chair leg²¹⁵
- (Replacing the leg loosely is also prohibited Rabbinically because of the risk that one will inadvertently tighten it and screw it in [נָסַרְהוּ שָׁמַיּוֹר יִתְקַן]).²¹⁶ However, an unattached chair seat or cushion may be placed on the frame of the chair because the risk of nailing²¹⁷ or screwing it is unlikely. The seat or cushion may likewise be removed.)
- 3) Assembling or repairing a model airplane or similar toy²¹⁸
 - 4) Assembling a metal shelf unit or other furniture²¹⁹
 - 5) Replacing the wheel of a stroller, carriage or tricycle that came off²⁰
 - 6) Repairing a watch (snapping components together e.g. the hands of a timepiece into their stem and the like). Even winding a watch is a Melocho according to some Poskim.²²¹
 - 7) Assembling a child's tricycle or bicycle²²²

34. Boneh/Building

Note: Many of the items in the aforementioned examples are also Muktzah.²²³

c-2) Furniture and items made of removable components

In general, it is Rabbinically forbidden to assemble (or to disassemble) furniture and other items made with removable parts^{223a} that are designed to be taken apart for storage, on Shabbos. This is so, even if the assembly is meant to be only temporary.²²⁴ (Assembling an item that is to remain *permanently* in its assembled state is a Melocho M' deoraisa of Boneh).²²⁵

In the period of the Talmud, craftsmen (such as coppersmiths or tanners) would often travel from place to place to ply their craft, and usually carried along portable workbenches in separate parts that could be assembled when needed to accommodate their work.²²⁶

Similarly, painters and whitewashers used brushes equipped with handles made of fitted segments which could be attached or removed as needed. (The brush handles could thus be extended to reach high areas or shortened for close-up use.)²²⁷

The Talmud states that in all of these cases, the assembly is at least Rabbinically forbidden on Shabbos, even when done on a temporary basis. It follows that any similar form of temporary assembly is likewise forbidden.²²⁸

➤ **Examples:**

- 1) A portable baby crib consisting of *removable* fitted parts may not be assembled for use on Shabbos even though it is designed to be regularly assembled and dismantled. (Even merely raising and lowering the mattress frame by removing its pegs and then securing them into corresponding grooves is likewise forbidden.)²²⁹
- 2) A Menorah or candelabrum (e.g. *leichter*) comprised of many components that screw into each other may not be assembled (even partially) on Shabbos or Yom Tov.²³⁰
- 3) A prefabricated chair or bench may not be assembled on Shabbos even though it is designed to be assembled and disassembled.²³¹

Section 3/ Chapter II(A)/d)

d) The differing opinions on construction toys

As explained earlier, any form of assembly, even temporary, is generally forbidden on Shabbos and Yom Tov. However, in cases where assembling and disassembling is *the very mode of use* of the item, there is a strong basis to take exception to this rule. This type of application could be classified as a *mode of use* ("Derech Tashmisho"). As a general rule, *mode of use* is not a Melocho (see Chapter I; B/c-1 earlier). This principle is at the root of the question over the use of building toys on Shabbos, as shall be explained further.

At first appearance, use of these toys would seem to involve Boneh because their use entails assembling many separate parts into a single functional object.²³²

➤ Examples:

- Tinkertoys
- Lego
- Construx
- Erector sets

However, based upon the rulings of some Poskim, use of these types of construction toys is not truly regarded as Boneh, since the construction is in any case not meant to remain for more than a very brief time (i.e. a few hours). Items that are only meant to last for a very brief time are permitted to be assembled and disassembled on Shabbos according to these Poskim.²³³ Nevertheless, it would be difficult to actually permit use of these toys solely on the basis of this Halachic principle.²³⁴

However, there are outstanding Poskim who regard this question as an example of Derech Tashmisho ("*mode of use*") because the toys are designed to be regularly assembled and disassembled *as part of their functional use*. Boneh does not apply to an item in which the acts of assembly and disassembly are the *entire extent and purpose of its design*, as this constitutes the item's *mode of use*.²³⁵ As stated earlier, an item's *mode of use* is not a Melocho.

One may adopt a lenient attitude on this shailoh with regard to young children. Accordingly, one need not stop children from playing with these toys.²³⁶

34. Boneh/Building

e) Folding furniture

Folding-furniture may be opened or folded on Shabbos and Yom Tov. Folding furniture is different from furniture comprised of detachable parts (which one is forbidden to assemble and dismantle, as mentioned earlier) because the folding furniture is a single unit which is merely designed to be collapsible.²³⁷ Its use is thus comparable to that of a folding door, which one is of course permitted to open and close, as one is any other door.²³⁸

➤ Examples:

- A folding bed or cot
- A folding chair
- A folding bench
- A folding table
- A folding playpen
- A folding crib (i.e. a "porta-crib")
- A folding stroller ("umbroller")
- A futon that is made to fold into a couch and unfold into a mattress may be folded and unfolded on Shabbos

As explained, this type of furniture is Halachically similar to doors and windows in the sense that folding it and unfolding it is part of its *mode of use* (Derech Tashmisho), as is opening and closing the door to a house (see Chapter I, B/c-1).

B) "Binyan B'Ochlin" - Boneh with foods

The Melocho of Boneh also applies to foods. The Talmud states that making cheese is Boneh because the process of cheesemaking causes the separated curds to combine and harden. The cheesemaker then prepares the cheese in a mold, thereby causing the cheese to harden into a specific shape. Hence, making cheese (and butter) involves the principle of "M'dabaik Chalokim" - combining separate particles and compressing them to form a meaningful shape.²³⁹

Making butter is also Boneh because it too involves the same process of M'dabaik Chalokim. However, in the case of cheese, if it is not pressed or smoothed into any shape, the combining is not Boneh.²⁴⁰ (A more detailed